

TÜRKÇE ÖĞRETİMİ AÇISINDAN CEYHUN ATUF KANSU'NUN ÇOCUK ŞİİRLERİ

Arş. Gör. Namık Kemal ŞAHBAZ*

Özet

Çocuk şiiri, türkçe öğretimi açısından vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Bu çalışmada Cumhuriyet dönemi şairlerinden Ceyhun Atuf kansu'nun on iki şiir kitabındaki çocuk şiirleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar kelimeler: Ceyhun Atuf Kansu, çocuk şiiri, Türkçe öğretimi.

GİRİŞ

Bir gün birkaç arkadaş oturmuş konuşuyorlarmış. "Şairlerimizden yarılara kim kalır, kaç şiir kalır" diye... Kansu çevresindekilere sormuş:

"Benden kaç şiir kalır? Dört beş şiir kalır dediler gönlümü almak için. Bilmiyorum, yarına, hele yüzyıllara benden ne kalır? Benim şiirlerimde biçimden çok öz ağır basar. Şiiri de yıllara en çok biçim taşır. Örneğin 'Kızamuk Ağıdı' en yaygın şiirimdir benim, ama bir gün, bir güzel sağlıklı düzende kızamuktan ölen çocuklar olmazsa, hangi duyarlığa seslenebilir bu şiirim, o zaman işlevini yitirmiş sayılmaz mı?"

Ama Kansu sözünü şöyle bitirmiş:

"Şiirim kalacağına, kızamuk ölümünün kalmamasını dilerim yine de" (Akbal: 1998:2). Ne kızamık ne de çiçek hastalığından son yıllarda çocuklarımız ölmemektedir ama Kansu'nun insan duyarlılığını yansıtan şiiri ve şiirleri yaşamaktadır: "*Dünyanın Bütün Çiçekleri*" adlı şiir, 24 Kasım öğretmenler gününde hemen her etkinlikte okunmaktadır.

Cumhuriyet dönemi şairlerimizden Ceyhun Atuf Kansu (1919 – 1978)** bir edebî topluluğa bağlı olmadan, yaşantısıyla birebir örtüşen unsurları dizelerine yansıtmıştır.

* Gazi Üni. Gazi Eğitim Fak. Türkçe Eğitimi Bölümü.

** Ceyhun Atuf Kansu, 7 Aralık 1919'da İstanbul Bostancı'da eğitimci anne babanın,

Bu çalışmada öncelikle, yaşadığı zamanı ve içinde bulunduğu ortamı bütün ayrıntılarıyla -insan ve doğa kavramları temel olmak kaydıyla- eserlerinde bulduğumuz Kansu'nun incelenen on iki şiir kitabındaki şiirlerinde işlediği temalara değinilecektir. Daha sonra, onun yazmış olduğu çocuk şiirleri, şiirlerdeki eğitsel amaçlar çerçevesinde çözümlenecektir.

Ceyhun Atuf Kansu'nun Şiirlerinde Temalar

Kansu'nun şiirlerinde ele aldığı konuları, işleniş sıklığına göre *memleket, doğa ve çocuk sevgisi, yaşama sevinci, insan sevgisi, ölüm, millî mücadele, Atatürk...* biçiminde özetlemek mümkündür.

Yaşadığı memleketle karşı sınırsız sevgi besleyen şairin bu sevgisi ona bir sorumluluk bilinci kazandırmıştır. Bu sorumluluğun somut yansımaları şiirlerinde, nicelik olarak en fazla memleket sevgisinin yer almasıyla görmekteyiz. Şair memleket için yapmak istediklerini şöyle sıralar: *“Yaşanılacak bir yurt hâline gelsin diye Anadolu, birbirimizi sevelim, birbirimizi tanıyalım, birbirimize bağlanalım, birbirimize saygı göstereyim diye yazacağım durmadan...”* (Kansu: 1991b: 17). Bu görüşleri doğrultusunda memleket sevgisini gelecek kuşağa aşılarmayı kendine görev sayan şaire göre, insanların yerine getirmeleri gereken ilk ödev, kendi yaşamlarından önce yaşadıkları vatan topraklarının korunmasını sağlamaktır:

“Sınır boylarında çocuğum, karım,

Yurdu yaşatmazsam niçin yaşarım.”

(1978: 27 “Sınır Boylarında”)

Özellikle Turhal'a gittikten sonra yazdığı memleket şiirlerinde, şairliğinin ilk zamanlarında kaleme aldığı memleket sevgisi temalı şiirlerine göre daha gerçekçi, düşünce yönü daha ağır basan, toplumsal gerçeklik anlayışına bağlı bir anlatım göze çarpmaktadır.

Müftane Hanım ile Nafî Atuf Bey'in çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Annesinin ölümü üzerine Ulusal Kurtuluş Savaşı'na omuz olmak üzere Ankara'ya geçen babasının yanına gönderildi. İlkokulu 1932 yılında Necatibey İlkokulunda, orta öğrenimini 1938'de Ankara Gazi Lisesinde tamamladı.

1944'te İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirdikten sonra ihtisasını çocuk hastalıkları üzerine yaptı. Bir süre Ankara'nın Altındağ semtinde sağlık ocağına benzer bir poliklinik açtı. Daha sonra kendi isteğiyle Turhal'a gitti. Turhal Şeker Fabrikasında uzun yıllar doktorluk görevini yaptı.

Muzaffer Hanımla evlenen Ceyhun Atuf'un Bahar adında bir kızı ile Işık adında bir oğlu vardır. 1959 yılında Ankara'ya geldi. Ankara'da Şeker Fabrikaları Genel Müdürlüğünde, bu ortaklığın sağlık müdürü olarak görev yaptı.

1969'da Türk Dil Kurumu Yönetim Kurulu üyeliğine seçilmiş, 1974'ten ölümüne kadar Türk Dili dergisinin yazı kurulunda görev almıştır. 17 Mart 1978 Cuma günü daha önce iki kez geçirmiş olduğu enfarktüse yenik düşmüştür.

Şair, *Yanık Hava* (1951)'nin ilk şiiri “Şimali Şarkîye Doğru”da özgür yaşamayı, vatana bağlılığı öğrendiği, *yirmi dokuz mustarip* yılının geçtiği Ankara'yı terk ederek, *düşüncenin beşiğidir yalnızlık* sözünü kendine yaşam felsefesi kabul edip düşüncesini yaşamıyla birleştirmek, “vatanlaş” olmak için Turhal'a gittiğini belirtmektedir.

Akçaabat'tan Munzur dağına, Kızılırmak'tan Çukurova'ya kadar yurdun her köşesi bir doğa harikasıdır. Yer altı zenginliklerinin haddi hesabı olmayan bu yurdun gerçek sahipleri Etiler'den bu yana hep hor görülmüştür. Ama hor görülenler, kendi yaşamlarını yıldızların, toprağın ve doğanın yaşamıyla karşılaştırdıklarında ne kadar kısa yaşamları olduğunu anlamışlar, doğanın güzelliklerine sarılıp, bir top akasya gibi kökleriyle yaşamaya sarılmışlardır. Sırf bu yaşama azmi insanlara mutluluk getirmemiştir.

Eğitilmemiş insanlar, suları dizginlenmemiş nehirler, emeğinin karşılığını alamadan, bilinçsizce alın teri döken işçiler, sorumsuz aydınlar ve hantal bürokrasi, yaşamı zorlaştıran, mutluluk kapılarını kapatan birer olumsuz etken olarak şairin karşısına çıkmaktadır. Buradaki insanları bir öğretmen gibi aydınlatmayı birinci hedef sayan şair, bu tür olumsuzluklar karşısında yalnız başına mücadele vermekten hiç usanmamıştır. O gökyüzündeki bir yıldız gibi ışık saçarken diğer yıldızlara da sitemde bulunmaktan geri durmaz. Bu memleketimizdeki aydın sorumluluğunun bir eleştirisidir:

“Öteki yıldızlar hep kendi safasında,
Kendi aşkında, kendi derdinde, kendi sevdasında,
Ben hep yalnız kaldım, ben çoban yıldızı.
Tek başına taşıdım bu kalbi, ah bu sızı.”

(1978: 191, “Üşüyen Yıldız”)

Şair, bu olumsuzluklar ortamında öz eleştiri de yapmaktan geri durmaz. Acı tohumları kardeşçe besleyen bu topraklar üzerinde insanlar doğaya tutkun, yaşama bağlı ve duyarlıdır. Bunun yanı sıra sefalet ve cahillik buna gölge düşürmektedir. Kansu için önemli olan “bin yıllık kıraç yorganın örttüğü Anadolu'nun ücra yerlerini gördükçe karşılaşıcağımız ve kalbimizi için için parçalayacak acının sözcüsü olabilmektir. Bunu da yapabilmek insanlarımıza duyulan sorumlulukta gizlidir:

“Bu acıda ne çocukluk, ne ölüm, ne aşk
Yalnızca tek şey gizli: Günahlarımız
Çekeceğiz gördükçe, gezdikçe, öğrendikçe

Bağışlayamayız hiçbir zaman kendimizi,”

(1978: 197, “Yaralar”)

Alın yazımızın kaynağı bu topraklar için fedakârlığın en büyüğü seve seve can vermektir. Bu memleket sevgisinin, sevgilerin en yücesi olduğunun somut göstergesidir:

“Geride yurt işlenir, halk uyanır, vatan hür kalırsa

O zaman ölüm de yaşamaya benzer.”

(1978: 222, “Bir Tepeden Bakıp...”)

Ceyhun Atuf Kansu'nun şiirlerinde yurdun, neredeyse her yöresi anlatılmıştır. Şiire konu olan her yöre; doğa güzelliği, töreleri, yoksulluğu, aşkları, kahramanlığı, korkaklığı ve büyük insanlarıyla yer alır.

Memleketin dağları Ceyhun Atuf için başlı başına bir tema, bir ilham kaynağıdır. Dağlar insan gönlünün değişik bir yönünü tatmin eder. Kozanoğlu dağları da kahramanlık duygularımızı kabartan, bizi cesaretlendiren bir dağdır:

“Korkma gönül, yılma gönül, dayan gönül

Önümüzde, almış yiğitliğin terkesine

Kuvayî Milliye atlarına yol veren

Kozanoğlu'nun dağları var.”

(1991a: 53, “Dağlar Gönüllemesi”)

Ceyhun Atuf Kansu'nun şiirlerinin yapısı doğa üzerine inşa edilmiştir. Hemen her şiirinde doğaya ait bir özellik, doğayı çağrıştıracak bir kavram bulmak mümkündür. Onun için doğa bir arınma aracı, bir aydınlık kaynağıdır. Şiirlerine doğa bütünüyle girer. Onun pek çok şiiri, dağları, ovaları, ağaçları, kuşları, böcekleri, ırmakları, denizleri, çiçekleri... ile mükemmel yapılmış birer tablodur.

Yapılan üslup çalışmasında şairin şiirlerinde en fazla kullandığı anahtar kelime *dağ* olarak tespit edilmiştir. Şiirlerde bu kelime 802 kez kullanılmıştır. Bu kelimeyi sırasıyla, *toprak* (471), *güneş* (337), *ağaç* (305), *su* (300), *gül* (299), *tepe* (251), *çiçek* (246), *dal* (152)... kelimeleri izlemektedir.

Onun şiirlerinde doğa, insandan soyutlanamaz bir varlık, insanla bütünleşmiş bir canlıdır:

“Gökyüzü kızım benim
Güneş topuyla oynayan
Yorulunca uyuyan
Dağ yatağında gecenin”

(1994: 59, “En Güzel Kızı Evrenin”)

Kansu, doğayı bir yaşam kaynağı olarak değerlendirirken, insanın kendisini anlamasına yardımcı olan ilk öğretici olarak kabul eder. Sürüldüğünde içinden ışıklar fışkıran toprak, insanların bir parçasıdır. Toprak, harcanan emeğe nankörlük etmez. Onun için toprak, bir anadır.

Renk renk açan çiçeklerden gelen kokular, ahenkle düşen yağmur taneleri Tanrı'nın doğada gizlendiğini fısıldar bize. Bu, Tanrı'nın doğanın dışında olmadığı, onunla özdeş olduğu anlayışını benimseyen Panteist düşüncenin dizelere yansımalarıdır:

“Deh, deh... atım, ağır ağır
Bu koku Tanrımızın kokusudur
Gelir bize çiçeklerle
Tanrı bu yağmurun babasım'ola?”

(1991b: 105, “Kır Bekçisi”)

Doğa, düşüncenin, kardeşliğin yeşerdiği yerdir. Bir zeytin ağacı gölgesi, gökyüzü ve güneş düşünceleri yeşerten mekânlardır, nesnelere:

“Her ışını bütün kalpleri bağlayan
Bir anne güneştir rüyamıza doğa”

(1991b: 25 “Zeytin Gölgesi”)

Doğa şiirlerinde neredeyse memleketimizin bütün doğal güzelliklerini bir ressam fırçasından çıkan bir tablo gibi gözümüzün önünde canlandırmıştır. Onun görüntüyü durağanlaştırma becerisi, hayal gücünü doğadaki somut nesnelere dayandırmasından kaynaklanmaktadır.

Kendi yaşamı içinden akıp gelen dizeleriyle karşımıza çıkan Kansu'nun şiirlerinde, toprağa bağlı olarak çalışan köylülerin, alın teriyle ayakta duran işçilerin, ayağı çıplak çocukların, aşksız, sevgisiz yaşayan kadınların, yüreklerindeki yaşam pırıltılarını buluruz. İnsan en kısa zaman diliminde dahi yaşama sevincinin gül yüzünü algılayabilir. Bu yaşama sevinci, doğayla, insanlarla, çocuklarla, var olduğunu bilmektir:

“Üç dakikada olan biten
 Gelişen anları yitirdinse de değişen
 Yeniden öten kuşları duyduğun zaman
 Yaşadığını anladın şükrettin uyurken
 Bahçeye karşı ölebilirdin de”

(1978: 280, “Yaşadığına”)

Ceyhun Atuf, şiirlerinde ölümü, ne hepten bir yok oluş ne de sonsuz bir yaşam olarak görmektedir. Ölümün bir yazgı olduğunu kabul eden şair, ölüm sonrası teselliye doğaya bağlanmakta bulur. Büyük bir sevgiyle bağlandığınız birinin ölümü sonrası hissedilen acı, baharda dirilecek doğanın güzelliğiyle teselli bulacaktır:

“Tomurcuğa benzerim, ümidimi saklarım,
 Yağmur gibi toprağa geçmeli dileklerim,
 Senin de çiçek olup yeşermeni beklerim,
 Çiçek ayı geçmedi, bahar geçmedi”

(1978: 14, “Bekleyiş”)

Onun şiirlerindeki ölüm teması sadece kendi yakın çevresindeki insanların kaybedilmesiyle ilgili değildir. Onu yoksul bir ailenin biricik çocuğunun ölümünden, karla kaplı dağlar arasında taze bir gül gibi toprağa düşen çocuklara kadar her ölüm acısı etkilemekte, onlara ağıtlar yakmaktadır. Her şeyden kötüsü ve zoru yaşama sevinciyle dolu kendi yüreğinin bir gün durması, *en güzel örgüt* olan yaşamının son bulmasıdır:

“Biliyorum başka dünya yok
 Varsa yoksa bu dünya
 Biliyorum demir, kalsiyum, azot
 Hepsi var yattığım yeni yerde
 Ama ben yokum gül türküsü söyleyecek
 Hayat yok, en güzel biçimi örgütlenmenin.”

(1994: 75, “Berber Dükkanı Önünde Bilgelik”)

Onun ölüm temasını işlediği şiirlerinde, insanın görünen unsurlarının yok olmasıyla eş değer tutulan ölüm; kimi zaman yaşama sevinci aşıl原因 unsurların katılmasıyla da madde – ruh bağı kurulmaya çalışılmıştır.

Millî Mücadele, Kansu'nun şiirlerinde başlı başına bir kültür. Bizce burada sadece *Sakarya Meydan Savaşı* adlı şiir kitabından söz etmek yeterlidir.

“*Ateş, Kan, Ve Toprak*” bölümlerinde birbirine bağlı 72 şiirin yer aldığı eser, 13 Eylül – 23 Ağustos 1921 tarihleri arasında çetin bir mücadele sonucu kazanılan Sakarya Meydan Savaşı'nın destanıdır.

Destan, savaşın kronolojisine bağlı olarak işlenirken kurmaca bir yapıyla sunulmuştur. Eserin “*Ateş*” bölümünde, savaş öncesinde Anadolu'nun ve Anadolu insanının durumu, insanların özverili mücadelesi, Mustafa Kemal'in önderliği ve cepheye giden askerler anlatılmıştır. Bu askerler arasında Ali Turan Efendi (öğretmen), Çiçekdağlı Halil (halk şairi), Süleyman Asaf (Galiçya gazisi topçu zabiti) destanın kahramanıdır.

Ali Turan, bu savaşta ölmenin anlamını, tuttuğu günlüğünde şöyle dile getirir:

“Çayırklar bir yeşerir ki biz öldükleyin
Kadınlar bir güzelleşir ki biz öldükleyin
Çocuklar o gözlerdir ki biz öldükleyin
Sevince ağlayan pınarlardır...”

(1970: 60, “Üçüncü Kampanada Ali Turan”)

“Kan” bölümünde savaşın bizzat yaşandığı cephelerdeki Türk askerinin mücadelesi, cephe gerisinde Türk insanının özverili desteği ve düşmanın suya düşen umudu anlatılmıştır. Bu bölümde kahramanlardan Süleyman Asaf ve Çiçekdağlı Halil cephede şehit düşmüşlerdir.

Eserin son bölümü “*Ve Toprak*”ta kandan ve ateşten sonra hiçbir özelliğini kaybetmeyen toprak, yani insanımızın sağlam ve inançlı ruhu ayakta kalmıştır. Toprakta gizli, pırl pırl bir cevher vardır. Bu cevherin önce Türk halkının yararı için, sonra da tüm dünya halklarının yararı için değerlendirilmesi, aydın öğretmenlerin vereceği eğitimle ve Atatürk'ün gösterdiği hedeflere ulaşmakla mümkündür.

Kansu'nun 1960'tan sonra yazmış olduğu şiirlerinin muhteva bakımından ağırlığını Atatürk'ün düşünceleri oluşturur. Onun için Ata-

türk'ün fiziksel özelliğinin pek önemi yoktur. Şiirlerinden hareketle, Kansu'ya göre, Atatürk'ün eskimiş her düzene, mandaya karşı oluşu, halktan, tam bağımsızlıktan yana tavrı örnek alınmalıdır. Karanlıklara ve eskiye başkaldırı; aydınlığa ve yeniliğe hoşgörü Atatürk'le başlamıştır:

“Soyadıdır başkaldırmanın Atatürk
Eskidikçe bozuldukça bir yanlarımız
Alıp gider başımızı yazılırız Ankara’da
Karaoğlan çarşısından inip inip ordusuna”

(1991a: 29, “Adıdır Başkaldırmanın”)

Kansu'nun Atatürk konulu şiirlerinde lirizmden çok düşünce ağır basmaktadır. Onun, Atatürk'e bakış açısını ve Atatürk'ü yorumlayışını Cahit Külebi şu şekilde dile getirmiştir: “*Abartmasız denilebilir ki, hiçbir düşünür ve siyasacımsız Atatürkçülük ile toplumculuğu ve halk geleneklerimizi Ceyhun'un anlayışı ölçüsünde, ussal biçimde kaynaştıramamıştır*” (1994: 13).

Yukarıda Ceyhun Atuf Kansu'nun şiirlerinde ele aldığı belli başlı temalar özetlenmiştir. Şairin şiirlerinin biçim özellikleri de yaşantısıyla paralellik gösterir. Turhal'a gitmesiyle birlikte, daha önce birkaç şiirde kullandığı ölçsüz serbest şiirler şiirlerinin temel biçim özelliği olur. 1947 yılında yazılan “Şimali Şarkıye Doğru” (*Yanık Hava*, s. 187) şiiri bu açıdan dönüm noktasıdır. Bu tarihten önce yazmış olduğu şiirlerde genel olarak çapraz kafiye örgüsünü kullanmakla birlikte sarma, koşma, mani kafiye örgüsünü de kullanmaktadır. Şiirlerinde temel ahenk unsurunu redif ve yarım kafiye oluştururken yer yer tam ve zengin kafiye de görülür. Bu tarihten sonra yayımlanan şiirlerinin hiçbirinde – *Bir Kasabadan Resimler*'deki *Ülkü* ve *Yücel* dergilerinde yayımlanmış şiirler hariç – ölçü yoktur.

Çocuk Şiiri

Bugün ilköğretim okullarında dört dil becerisine bağlı olarak verilen Türkçe derslerinde, dilin bütün güzelliklerini ve inceliklerini bünyesinde barındıran şiir üzerinde yeteri kadar durulmamaktadır. Öğrencilerin en yetkin anlama ve anlatma aracı olabilecek şiir öğretilmeye(!) çalışılmaktadır. Derslerde ele alınan şiirlerde, şiirin daha çok teknik yönü üzerinde durulmaktadır. Şiirin muhtevası açıklanır, biçim özellikleri hakkında bilgi verilir. Bu tür etkinlikler, bizi öğrencilere güzel sanatların bir kolu olan şiirle ana dili sevgisini aşılama hedefimizden uzaklaştırır.

Şiirin herkesin üzerinde uzlaşabildiği bir tanımı yoktur. Her sanatçı ya da her edebî hareket kendi sanat anlayışına bağlı olarak şiiri tanımlamıştır. Burada sanatçıların şiir tanımlarına ayrı ayrı yer vermek mümkün değil. *Türkçe Sözlük*'te (1988: 1386) şiir, “Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan edebî anlatım biçimi” şeklinde tanımlanmıştır. Şiirin tam bir tanımı yapılamazken çocuk şiirinin tanımı nasıl yapılacak? Bu sorunun yanıtını geçmişe ayna tutarak vermeye çalışalım.

Tuttuğumuz aynada görülen, çocuk şiirinin tanımından çok çocuk şiirinin işlevleridir. Edebiyat tarihimizde ilk *Çocuk Şiirleri* (1911) kitabının yazarı İbrahim Alaettin Gövsa, çocuklara şiir ezberletmekteki amaçlarını, “Belki ahenk ve istifade ederek kalb-i masumdaki duygulara doğru bir cereyan vermek, o darbânı müphem kalbleri doğruluk, fedakârlık, milliyet ve vatanperverlik için çarpmağa alıştırmaktır” (Gürel – Aktaran – 1993: 28). şeklinde dile getirir.

Tevfik Fikret'in *Şermin*'inin çocuk şiirleri içeren, *Çocuk Şiirleri* (İ. Alaettin Gövsa) ve *Çocuklarımıza Neşideler*'den (A. Ulvi Elöve) sonra yayımlanan üçüncü eser olduğunu belirten Enver Naci Gökşen, Fikret'in şiirleri için şunları söyler: “Fakat T. Fikret ilk örnekler arasında en olgun, en şairane ve çocuk psikolojisine daha uygun manzumeler verenlerin başında gelir” (1959: 251).

Aynı eser hakkında, Ertaylan şunları dile getirirken çocuk şiirinin içeriğini de belirtir: “İşte bizde bütün manasıyla ‘çocuk’ o küçücük büyük istikbal göz önünde tutularak, onun tabii ve insanî inkişafı için, his, hayal, hakikat, ihtiyaçları gözetilerek dil, terbiye ve bedîi gayeler ön plânda tutularak yazılan ve bir çocuk edebiyatı temelini teşkil eden ilk ve önemli eser Tevfik Fikret'in bu ‘Şermin’i olmuştu. Vezni, ahengi, dili, nezaketi, nezahati, asaleti, bütün bu meziyet ve hasletleri gözetken biricik eser...” (Ertaylan: Nisan 1964: 6).

Bunların yanı sıra çocuk şiirine farklı yaklaşan, çocuk şiirinin işlevinin yukarıda aktardığımız düşüncelerden ayrı bir yeri olması gerektiğini dile getiren yazarlar da vardır. “Çocuk Şiiri Nedir?” başlıklı yazısında Başaran çocuk şiiri hakkında şunları söylemektedir:

“Çocuğa seslenen, onun da sevebileceği şiirler, öncelikle sanat ürünü olmalı. Onun, dil, düşünce, duyarlık dünyasına uygun düşmeli. Her sanat ürünü gibi dünyayı, insanı doğru algılamasına yardım etmeli, iç gözlerini açmalı. Doğayı, insanı, yaşamı sevdirmeli, öğüt verici, güdücü olmamalı; doğruyu, iyiyi, güzeli sezdirmeli” (1984: 63).

Yağcıoğlu (1980), çocuk şiiri yazarlara seslenir. Çocuk şiiri yazmanın yolunun, çocuklara eğilebilmekten, çocukları sevmekten geçti-

ği vurgulayan yazar, çocuk şiiri yazarların soran, sorgulayan çocukların aydınlık dünyasını anlaması gerektiğini söyler.

Sezer (1999), çocukların şiiri, *hamasi destan, görev örgüsü, anne – baba – öğretmen dalkavukluğu* biçimli şeyler sayarak büyümemesi için gerçekten şiir olan metinlerle büyümesi gerekliliği üzerinde durur.

Bu tanımların en kapsamlısını, *Şiirlerde Çocuklar* (1979) adlı eserinde Orhan Ural yapmıştır. Tefik Fikret'ten İsmail Uyaroğlu'na kadar yirmi şairin çocuklar için yazmış olduğu şiirleri barındıran eserde, Ural, çocuk şiirlerindeki temaları birkaç grupta toplamıştır. Kavcar (1999) bu çalışmada belirtilen temaları genişletmiştir:

- a. Doğrudan eğitsel ya da öykü içinde eritilmiş nitelikte çocuğa yön vermek isteyen şiirler...
- b. Çocuğun sevdiği kelebek, papatya gibi doğa öğelerini, saat, oyuncak gibi eşyalarını betimleyen şiirler...
- c. Geçmiş yıllarını anımsayan sanatçının bu duygudan esinlenerek kendi çocukluğunu dile getirdiği şiirler...
- d. Dikkat dolu gözlemlerle değişik çevrelerdeki çocuğu sezme ve anlamaya yönelen şiirler...
- e. Öğretmenlik ve doktorluk gibi meslek açısından çocuğa yaklaşımı belirleyen şiirler...
- f. Çocuksu duyguları özentisiz ve yalın bir anlatımla dile getiren şiirler...(Ural, 1979: 8-9).
- g. Kurtuluş Savaşı coşkusu, Atatürk sevgisi, Türkiye'nin güzellikleri ve çeşitli özellikleri.
- h. Okul sevgisi, okulla ve okumayla ilgili çeşitli anıları, çocuk eğitiminde korkunun ve korkutucu öğelerin gereksizliği.
- i. İnsan sevgisi, doğa sevgisi, hayvan sevgisi, kuş sevgisi, kardeşlik, mutluluk özlemleri, çeşitli sevgiler (Kavcar, 1999: 8-9).

Ceyhun Atuf Kansu'nun Çocuk Şiirleri

Yaşamıyla edebî kişiliği arasında sıkı bir bağ olan şairin, çocuklar için yazdığı şiirlerde de aynı bağı görmekteyiz. Turhal'dan önce yazdığı çocuk şiirleri, daha çok geçmişe / çocukluğa özlemle biçimlenirken; Turhal'dan sonra yazdıklarında çocuklar, her yönüyle şiirin ayrılmaz bir ögesi olur. Şair, bu dönemde özellikle çocukların çektiği acıları bütün çıplaklığıyla haykırırken onlara yaşama sevinci aşılmaktan hiçbir zaman geri durmaz.

Ceyhun Atuf'un, çocuklar için yazdığı şiirleri iki başlık altında değerlendirmek, şiirlerinden çıkartacağımız sonuçları daha sağlıklı kılacaktır.

- 1.1938 – 1946 yılları arası, çocuk şiirlerini daha çok geçmişe özlem duyarak biçimlendirdiği dönem.
- 2.1947 – 1978 yılları arası, toplumsal sorunlar içinde çocuk sorunlarının irdelendiği dönem.

1. 1938 – 1946 Yılları Arası Çocuk Şiirleri

Öncelikle şunu belirtmek gerekir. Bu dönemde yayımlanan iki şiir kitabının başlığında çocuk sözcüğünün geçmesi, onun çocuklara vermiş olduğu değer somut göstergesidir: Bir *Çocuk Bahçesinde* (1941), *Çocuklar Gemisi* (1946).

Bir Çocuk Bahçesinde yer alan 25 şiirin tamamı ilköğretim öğrencilerinin okuyabileceği şiirlerdir. Bu şiirler arasında özellikle, “Bir Çocuk Bahçesinde” (s.5), “Nikbinlik” (s. 11), “Çocukluğum – I” (s. 12), “Çocukluğum – II” (s. 13), “Bekleyiş” (s. 14), “Ninni” (s. 15), “Bayram” (s. 16), “Birinci Senfoni’den” (s. 18) adlı şiirlerde, şiir öznesi olarak çocukluğa özlem duyan şairin kendisini görüyoruz.

Bu şiirlerde, çocukluğa özlem duyan şair, bulunduğu andaki (yaş ve sosyal konum) ruhsal durumuyla değil, çocukluk çağındaki ruhsal durumuyla duygularını dile getirir. Bu da çocuklar için eser veren sanatçılardan beklediğimiz *çocuğun yerine kendini koyma* ilkesine uygunluk gösterir.

“Ben de başımı avuçlarıma içine alıp
Saatlerce havuzdaki balıklara bakardım.
Bana mendil sallayan Tanrı’ya gülüp
Konuşmak için yanına çıkardım.”

(1978: 5).

Bu dönem şiirlerinde, doğa, insan yaşamındaki işleviyle yer almaz. Görünen, somut öğeler aktarmalara baş vurmadan şiirlerde yer alır. Kansu'nun doğanın salt görünen yönünü şiirine yansıtması bilinçli bir eylemdir. Bu şiirler, mecazlı anlatımları kavrayamayacak düzeyde olan ilköğretim birinci kademe öğrencileri için - doğa sevgisinin aşılması açısından - eğitsel bir işlev taşır.

Bir Çocuk Bahçesinde yer alan “Değirmen” (s. 10) şiiri, bir su değirmenin - günümüzde birçok öğrencinin varlığından bile haberdar olmadığı – nasıl çalıştığını anlatır. Türkçe derslerinin Hayat Bilgisi dersleriyle birlikte yürütülmesi hedefini gerçekleştirmeye uygun bir şiirdir:

“Bir taş döner değirmenin içinde,
Bir su yuvarlanır tahta oluktan,
Bir taş döner değirmenin içinde,
Avuç avuç unum akar delikten.”

Baş Bozumu Sofrası (1944)’ndaki, “Ninni” (s. 79), “Çocukluk Aşkı” (s. 74), “Küçük Dua” (s. 120), “Deniz Sevgisi” (s. 129) şiirleri çocuklar için yazılmış şiirlerdir. “Küçük Dua” ve “Deniz Sevgisi” çocuklara memleket sevgisini kazandırmak için uygun şiirlerdir.

“Ninni” şiiri bir babanın, oğlunun kazanmasını istediği vasıfları ninni aracılığıyla dile getirmesidir. Çoğu canlının yavrusu nasıl büyüyorsa, kendi yavrusu da büyüyecektir. Büyüyen çocuğunun öncelikle doğayla barışık yaşamasını istiyor. Daha sonra çocuğunun, yaşadığı topraklar için çalışmasını istemektedir:

“Kuzular büyüyor, sen de büyüsün,
Yamaçlarda dağlarda koşar yürüsün,
Bir gün yurt çağırır, canın verirsin,
Ninni, bebem ninni, ninni oğlanım!”

(1978: 79).

“Çocukluk Aşkı”, çocukların kendilerine özgü dünyalarını gözler önüne serer. Onların ağlayışlarında cennet, zaferlerinde bitmeyen baharlar gizlidir. Çocukların dünyasında aşklar da farklıdır. Onların kalplerini masallardaki güzel kızlar çalar. Aşkı yaşabilmek için kutlu bir zenginlik, kalbin saflığı yeter:

“Satılır mı zengin bir oyuncakıda söyle,
Anne, dün okuduğun masaldaki güzel kız?
Yeter, altın bir kalbin olsun, Tanrı’dan dile,
Bütün zenginliğimi verir onu alırız!” (1978: 74).

Şairin 1947 yılından sonra yazacağı şiirlere geçiş özelliği gösteren *Çocuklar Gemisi* (1946), adlı eserde üç şiir yer almaktadır. Üç şiir de çocukluk kavramını işlemektedir. On beş sayfalık manzum bir öykü nite-

liği taşıyan “Çocuklar Gemisi” (1978: 159) çocuklarla yapılan uzun bir yolculuğu anlatır.

Çocuklar için düşünülen bir dünyada yaşayabilmek için önce, Robinson olmak gerek. Yani yalnızca kişinin kendi olanaklarıyla kurulabilen dünyada hayatta kalabilme azmi kazanılmalıdır. Issız bir adada yaşayabilen bir insan, geniş gökyüzülü yaylalarda, karlı dağlarda yaşamın güzelliğine daha sıkı bağlanır. Yaşamın önemini daha iyi anlar.

Şairin çizdiği kurmaca içinde, yaşam felsefeleri yalnızlık olan dağlar bile, artık yalnızlığı istemiyorlar. Bütün dünya limanlarını dolaşan, dostça, kardeşçe bir gemide yaşamak istiyorlar. Kardeşlik, dostluk gemisi ütöpk bir yaşam biçimi taşımaktadır. Bu gemi, öykünün baş kişisine en yakın dosttur:

“Gel ey aşık gemi, benim ruhum bir denizdir,
Altın demirini gürültülerle indir
Yosunlar arasında uyuyan en derine
Bağlamış ol beni böylece gönderine.”

(1978: 161)

Dost gemiyle paylaşılan gökyüzü, çocukların anne olarak bildiği, *sıhhat bahçesidir*. Bu bahçede bütün dertlere çare bulunur. O an bütün yurt toprakları hayalde canlanır. Bir bulut gibi topraklar üzerinde gezilir. Bununla da yetinmek yersizdir. Dost geminin demirleyeceği liman, “*Kıyı boyunca tozlu ağların gerildiği / Bütün armağanların fırtınaya verildiği*” yerdir.

Bu limandan ayrılma zamanı gelmiştir. Artık hayalden çok gerçek yerlere gidilmelidir. Orada gökyüzü isteğe bağlı işlenmiş, çocukluk çiçek açmış, sepetinde aşk, barış, sağlık taşıyan bereketli gençlik vardır. Bilge, tecrübeli gemicilerin bulunduğu limana demir atılmalıdır. Orada yaşayan insanlar dostluğa susamıştır. İnsanlar güneşi ve yaşanan dalgalardan gibi eşsiz günleri içtikleri için sarhoşurlar.

Böyle güzel bir limana gidebilmek için yeni bir gemiye ihtiyaç vardır. Bu gemi sonsuz çalışmanın ürünü olacaktır. Acılarla, sevinçlerle hatta *düşünce ağaçlarının* işlenmesiyle meydana gelecektir. Yapılan bu yeni gemiye öykümüzün baş kişisi, ayrıldığı limandan sadece çocukları alacaktır. Çünkü sadece çocuklar korkusuzca her yere açılabilir:

“Çocukları almalıyız, bebekleri, oyun oynayanları
Geçip giden bütün gemilerin hayranları
Bütün denizlere aşık o küçük kalpleri
Kendi dünyalarında yüzen gemileri.

Bu şehrin bütün çocuklarını almalıyız
Evlere, okullara, bahçelere uğramalıyız
Kalkıyor demeliyiz sizin dünyanıza doğru
Sabah rüyalarınıza giren dünya vapuru.

...
Çocukları, yalnız çocukları alalım gemiye
Onlar açılabilir böyle pervasızca ileriye”
(1978: 171).

Bu eşsiz gemiyle varılan yerlerde çocuklar gerçek öğretmenlerinden vatanlarının ve insanların tarihini öğrenecektir. Bu vatanda kalpler özgür kanat vuruşlu kuşlardır. Böyle bir vatan, böyle bir gemi bir daha ele geçmez. Bu gemiyle sonsuzluğa yapılan yolculukta ölüm boşlukta kalacaktır:

“Faniliğin gündüzü başlar bu boşlukta
Yol alır çocuklar gemisi yelkenleri sonsuzlukta!...”
(1978: 173).

Çocuklar için ulusal değerlerle yoğrulan ütopyik bir dünyanın çizildiği “Çocuklar Gemisi”nden sonra yer alan “Dünya Çocukları” (s. 174) şiiri, “Çocuklar Gemisi”nin devamı niteliğindedir. Çocuklar için çizilen dünyada sınır kavramı yoktur. Özgürlüğün yaşandığı, bahar canlılığı taşıyan çocuk şarkılarıyla çınlayan bu dünyada sürekli barış vardır. Her anı bayram güzelliği taşıyan buraya, bütün dünya çocuklarının ulaşabilmesi için şair, ilahî güçten yardım dilemektedir:

“Tanrım, yorgunluktan koru ayakları,
Bu küçük ayaklar böyle hep beraber
Oraya, o kardeş bayramına gider
Kucaklaşır bütün dünya çocukları”
(1978: 177)

Diğer şiirlerinde olduğu gibi, bu dönem çocuklar için yazmış olduğu şiirlerde de vezinli ve kafiyeli söyleyişe özen göstermiştir. Vezinli ve kafiyeli şiirler ilköğretim öğrencilerin rahatlıkla ezberleyebileceği şiirlerdir.

2. 1947 – 1978 Yılları Arası Çocuk Şiirleri

Şairin bu dönemde yazmış olduğu birçok şiirle, çocuklara bazı ulusal ve evrensel değerleri kazandırmak mümkündür. Hedef kitle olarak kabul ettiğimiz ilköğretim ikinci kademe öğrencileri için uygun olan bu şiirlerde işlenen temalar ve şiirlerin adları verilecektir. Daha sonra doğru-

dan çocuklar için yazılmış, şiir öznesinin çocuk olduğu şiirler tahlil edilecektir.

a. Çocukların okuyabileceği, teması **memleket sevgisi** olan şiirler: *Yanık Hava* (1951)'daki, "Yeşilirmak" (s. 187), "Küçük Kahveler" (s. 195), "Küçük Neşe" (s. 202), "Bir Tepeden Bakıp..." (s. 222), "Güney Hastalığı" (s. 245); *Güneş Salkımı* (1991)'daki, "Dağlar Gönüllemesi" (s.53), *Bir Kasabadan Resimler*'deki, "Ereğli Türküsü" (s. 19), "Boynum Bükük" (s.46), "Küçük Öküzle Söyleşme" (s. 38), "Kar Çarşısı" (s. 109), "Dağ Köyü" (s. 55), *Halk Albümü* (1994)'deki, "Haziran Göğü" (s. 157), "Sivaslı'nın Türküsü" (s. 165), "Çerçi" (s. 182).

b. Konusu **millî mücadele** olan şiirler: Kurtuluş Savaşında Türk insanın yaratmış olduğu ulusal ruhu gelecek kuşağa Kemalist düşünce çerçevesinde aşlamak amacıyla kaleme alınmış *Sakarya Meydan Savaşı* adlı eser başta olmak üzere, *Güneş Salkımı*'ndaki, "Samsun Dağlarında" (s. 101), "Hasan Tahsin" (s. 103), "Haziran Göğü" (s. 105), "Amasya Konalgası" (s. 107), "Erzurum Temmuz" (s. 109), "Sivas Mandası" (s. 111), "Maraş Gerillası" (s. 113), "Alaşehir" (s. 115), "Dağ Ateşleri" (s. 117), "Yörük Ali Efe" (s. 119), "Bozkır Yolu" (s. 121), "Hacı Bayram Veli" (s. 123), "Manastırlı Hamdi Efendi" (s. 125), "Özbekler Tekkesi" (s. 127), "Kurtuluş Yaylısı" (s. 129), "Yahya Kaptan" (s. 131), "Urfa Ağzı" (s. 133), "Gerede" (s. 135), "27 Mayıs 1920" (s. 137), "Molla Kerim" (s. 139), "Antep Köprüsü" (s. 141), "İstiklal Mahkemesi" (s. 143), "Kalpak" (s. 145), "Köylü Kanı" (s. 147), "51 No.lu Lokomotif" (s. 149), "Hakimiyeti Milliye" (s. 152), "Nasrullah Camii" (s. 155), "Kuyulu Kahve" (s. 157), "Karaoğlan Çarşısında Kar Var" (s. 159), "Ulusal Kurtuluş Ordusu" (s. 161).

c. **Mustafa Kemal Atatürk** konulu şiirler: *Güneş Salkımı*'daki, "Adıdır Başkaldırmanın" (s. 29), "Atatürk Marşı" (s. 39), "On Dokuz Mayıs Öğretmeni" (s. 90), "Şu Sonsuz Koşu" (s. 166), "Havza Yollarında Mustafa Kemal" (s. 167), "Mustafa Kemal Havası" (s. 170), "Bağımsızlık Öğretmeni" (s. 173)

ç. Şairin, doğrudan **çocukları** konu alan, özellikle onların "*ihmâl edilmesi üzerinde önemle ve özenle*" (Kavcar, 1999: 9) durduğu şiirleri: *Yanık Hava*'daki, "Çocuklar" (s. 253), "Kızamuk Ağzı" (s. 209), "Ali'nin Süt Şişesi" (s. 230), "Dünyanın Bütün Çiçekleri" (s. 213); *Haziran Defteri*'ndeki, "Bir Köy Hekiminin Sabahı" (s. 270), "Kızım Bahar'ın Boyama Kitabı" (s. 284), *Yurdumdan*'daki, "Çocukluğumun İstasyonları" (s. 423); *Buğday Kadın Gül ve Gökyüzü* (1970)'deki "Andersen" (s. 25); *Güneş Salkımı*'ndaki, "Çocukların Denizi" (s. 97), "Çocuklar Parkı" (s. 97); *Bir Kasabadan Resimler*'deki, "Elişi Defteri" (s. 21), "Köy Okulu" (s. 51) "Çocuk Uykusu" (s. 81), "Öğretmen İstanbul'u Dinliyorum" (s.

42), “Demiryolu” (s. 60), “Sele Gitmiş Küçük Kıza Ağıt” (s. 84); *Halk Albümü*’ndeki, “İstasyonda Bir Kağrı” (s. 17), “Yola Çıkanlar” (s. 18), “Çocuğun Gördükleri (s. 20), “Salucu Köyünden Okula Gidenler”, (s. 34) “Muskalı Satır” (s. 71), “Kamyon Çarpmış Çocuğa Ağıt” (s. 105), “Günce” (s. 154).

Çocuk hekimi olan Ceyhun Atuf Kansu’nun, bu dönemde çocuklar için yazdığı şiirlerde, gerçek yaşamında tanık olduğu kesitler önemli bir yer tutar. Mesleği gereği çocuklara hayat vermek, onların dertlerine derman olmak isteyen şair, elinde olmayan nedenlerden dolayı bu işte başarısız olduğunda duygularını ağıt olarak dizelere dökmüştür.

Bu ağıtlar içinde hiç kuşkusuz en içli olanı “Kızamuk Ağıdı”dır. Dağlar arasında, karla kaplı karanlıklar içinde kalmış bir köyde kızamığın, ölümün anlamını bilmeyen yirmi üç çocuğun “bir gül misali düşmesine” tanık olan şair, bu ölümlerden başta kendisi olmak üzere, bütün aydınları sorumlu tutmaktadır.

Kendini, *gamli*, *donuk*, *kış güneşine* benzeten şair, gördüklerini şöyle dile getirir:

“Bir bir saydım, yirmi üç çocuk,
Ah, güllü Gülizar öldü,
Gördü kış güneşi, gamlı ve donuk,
Daldı oğlanlar, çiçekti kızlar, öldü.”

Şairin tanık olduğu bu ve buna benzer olaylardan habersiz, Anadolu insanın çektiği sıkıntıları çok uzaklardan izleyen, kendi dünyalarında yaşayan, duyarsız aydınlardan hesap sormaktadır:

“O çaresiz, o yalnız, o karanlık günde,
Siz neredeydiniz diyeceğim, neredeydiniz?
Ben perişan, utanmış...bu köyün üstünde,
Kahrolurken, siz beyciğim neredeydiniz?”

(1978: 211).

“Ali’nin Süt Şişesi” şiiri de bir buçuk yaşında ölen çocuğun ardından söylenmiştir. Bu şiirde de Anadolu insanın yoksulluk içinde geçen yaşamından bir kesit vardır. Fakat bu sıkıntılardan kurtuluş yolu ironiyle dile getirilmiştir. Erken ölüm, ölümden beter yılları yaşamaktan yeğ tutulmuştur. Ali büyüseydi neler yaşardı:

“Bir sabah Ali okula gidecek,
Okuyup alfabeyi sökecek;
Suna elma at, elma at,
Elmasız geçen hayat!
Hayat bilgisi, yurt bilgisi,

Yurdumuzun en güzel bölgesi,
 Çukurova, Ege, Bursa derken,
 Yola çıkacak bir sabah erken,
 İş aramaya havzaya doğru,
 Gurbete doğrulacak yolu!
 Ölümden daha acı yıllar,
 Bitmeyecek yollar, yollar...yollar!

(1978: 231).

Sadece hekim olarak tanık olduğu çocuk ölümleri onu etkilemez. “Sele Gitmiş Küçük Kıza Ağıt” şiirinde, Mamak İlkokulunda okuyan, gecekonduda oturan Sedef’in ailece paylaştıkları ekmeği eve götürürken sele kapılışını da dillendirir. Sedef’in ölümünü anlatırken bile doğadaki ögeler ön plâna çıkarılmıştır. Küçük kızın kurtulmak umuduyla sarıldığı iğde ağacı, onun anası olarak nitelendirilmiştir:

“Birdenbire kollarında ölümün,
 Ekmek suya düştü gider,
 Birdenbire iğdeyi gördü Sedef,
 Sarıldı dallarına gitmemek için,
 Islak saçlarına anasının.”

(1991b: 85).

Şiirde bir eğitimcinin, bir ailenin yüreğini parçalayan durum içli bir anlatımla dile getirilmiştir:

“Sofra sessiz! Ağıt çorbası gözyaşı
 Sedefin açık kalmış okul çantası,
 İnce elleriyle yazdığı yazılar,
 Okuma kitabı, karalanmış defter,
 Ne dilleri kalmış okuyası, ne elleri yazası.”

(1991b: 87).

Ceyhun Atuf, aynı zamanda bir öğretmen dostudur. Bir öğretmen gibi çocuklara karşılıksız sevgi beslemekte, bir eğitimci gibi çocukların sorunlarına eğilmektedir. Çocukların umutlarını, acılarını öğretmen duyarlılığıyla aktarmaktadır. Şiirde anlatıcının öğretmen olduğu şiirleri bunun somut delilidir.

“Dünyanın Bütün Çiçekleri” şiiri, “Bana çiçek getirin, dünyanın bütün çiçeklerini buraya getirin” diyen köy öğretmeni Şefik Sınığ’ın son sözünden yola çıkarak yazılan bir şiirdir. Şiirde anlatıcı bir öğretmendir. Şiir, bir öğretmenin öğrencilerine karşı beslediği duru ve içten sevginin dizelere yansımalarıdır.

Bir öğretmen için öğrencileri, her biri farklı mekânlarda açan birer çiçektir. Kimi *kaya diplerinde açan çiğdem*, kimi *çilelerden fıskıran güldür*. Ayrım yapmadan yurdun her yerinde Afyon'daki haşhaş çiçeğinden, Ağrı eteğine serpilen çiçeklere kadar. Yalnızlıkta açan, bakımsız ama eşsiz olan bu çiçekler evrensel kültüre açılan birer penceredir.

Bu çiçeklerin dilinden anlayan, onları gönlü ve bilgisiyle sulayan öğretmen bir bahçivandır. Her yetişen çiçek emeğin ve yaşamın içinden kopup gelmektedir. Bahçivanlık yaptığı canı kadar değerli bu bahçenin gelecekte de aynı dirilikte kalması öğretmeni öldürmeyecek, sonsuza kadar yaşatacaktır:

“Dünyanın bütün çiçeklerini diyorum,
Ben mezarlı yaşamayı diliyorum,
Ölmek istiyorum, yaşamak istiyorum.

...

Yurdumun çiçeklenmesi için daim yaşadım,
Bilir bunu bahçeler, kayalar, köyler bilir.
Şimdi sustum, örtün beni, yatırın buraya,
Dünyanın bütün çiçeklerini getirin buraya.”

(1978: 216).

Ceyhun Atuf Kansu, çocuk şiirinde çocuklara doğa sevgisini aşılamağa özen gösterir. Bu durum, şiirlerinde anlatıcılar değişse de değişmeyen bir kural gibidir. Şiirde doğa konusunun işlevini Tevfik Fikret'in *Şermin*'ini eleştirirken şöyle ifade eder:

“Bizim edebiyatımızda çocuk şiiri hemen hemen Tevfik Fikret'le beraber girmiştir. Tevfik Fikret'in en güzel, en canlı eseri *Şermin*'dir. *Şermin*'deki o lirik içli edâ, bizim çocukluğumuzu boydan boya doydurmuştu. Ancak, *Şermin*, küçük ve nazlı bir oda kızından başka neydi? O, güzel ve sonsuz tabiatı pencere arkasından seyreder ve bütün hayatı kendi elinde, diğer hayatlarla ilgisi kesilmiş olarak, cansız ve soluksuz geçer. Cılız bir çiçek: “Siyah Bacım, Anber bacım!,” İşte, hayatın öz yelini bir kere olsun içine çekmemiştir” (1 Ekim 1943: 16).

“Öğretmen İstanbul'u Düşünüyorum” şiirinde şiir öznesi İstanbullu bir öğretmendir. “İlk önce kaysılar, ardından erikler / Küçük Çamlıca'yı hatırlatırcasına / Erenköy'nde bir badem ağacını / Özletircesine çiçek açtılar” sözleriyle Anadolu'da öğretmenlik yaptığı yeri tasvir eden öğretmen, “vatanın güvertesi” olarak değerlendirdiği Anadolu ile İstanbul'u karşılaştırmaktadır:

“Ah çektiğimi iştirmeceksiniz
Ben Beylerbeyi’nden öğretmen Rasim
Çocuklarıma öğreteceğim
Anadolu’nun İstanbul kadar güzel olduğunu”
(1991b: 44).

Doğanın sadece görünen yönü üzerinde durmamış, onun işlenmesi gerektiği insanlık için yararlı çalışmaların yapılması gerektiğini vurgulamıştır. “Demiryolu” şiirinde bir öğretmenin gözüyle çocuklara demiryollarının önemi üzerinde bilgiler verilir. Yurdumuzdaki demiryollarının insanımız için yaşamsal önemini çocuklara:

“Türkiye’nin demiryolları çocuklar, demiryolları
Kalbimize aşk taşıyan kana benzer”

dizeleriyle aktaran öğretmen için demiryolları ulaştığı yerlerde umuda, aydınlığa açılan kapıdır.

Ceyhun Atuf Kansu’nun çocuk şiirlerinde ele aldığı bir diğer tema da eğitimin önemidir. “Köy Okulu” şiirinde, köy okulunda eğitim gören çocuklar yoksul, yaşadıkları sosyal yaşam çok karmaşıktır. Okula gidemeyen sığırtmaç Ali’den başka okula her gelen çocuk öğretmenin aydınlığından yaralanmaktadır:

“Bir de sığırtmaç Ali vardı tepede
Tepeden bütün köyü görüyordu
Güneş vurmuştu sırtına, ısınıyordu ısınmasına
Tepeden köy okuluna bakıp
Ta içinde sızısını duyuyordu kakanlıkların
Çoban ateşini bile bilmeyen karanlıkların...”
(1991b: 52)

İki döneme ayırarak incelediğimiz Ceyhun Atuf Kansu’nun çocuk şiirlerinde: Birinci dönemde temaları belirleyen en önemli öge şairin geçmişe / çocukluğa duyduğu özlemdir. İkinci dönemde ise, şair kendini kimi zaman çocuğun yerine koyarak, kimi zaman ise öğretmen ağzıyla çocuk şiirlerini kaleme almıştır.

Sonuç

Çocuklar doktoru, çocuk dostu, çocuklar şairi (Hacıhasanoğlu, 1980: 12) Ceyhun Atuf Kansu çocuklara doğa, memleket sevgisini aşılama, Mustafa Kemal Atatürk’ü bütün yönleriyle anlatmak, millî mücadele ruhunu hissettirmek, onların toplumsal sorunlara karşı duyarlı bireyler olarak yetişmesini sağlamak amacıyla şiirler kaleme almıştır.

Edebiyatımızda çocuklar için şiir yazan ender sanatçılar biri olan Kansu'nun biçimden çok içeriğe önem verdiği çocuk şiirlerinin müfredat programında gereken değerin verilmediği bir gerçektir.

Çocuk şiirine farklı bakış açısı getiren, katı gıdaya geçişte lezzetsiz lapalarla, salt muhallebilerle beslenen çocukların iştahsız olacağını bilen Kansu, çocuklara baharat tozuna dikkat etmek koşuluyla büyüklüklerine benzer yemekler sunmuştur. Kansu'nun bu yönüyle ülkemizde çocuk şiiri kültürünün yerleşmesinde önemli bir yeri vardır.

KAYNAKÇA

- AKBAL, Oktay. (13 Kasım 1998). "Ceyhun Atuf Kansu İçin...". **Cumhuriyet**, 2.
- BAŞARAN, Mehmet. (1984). "Çocuk Şiiri Nedir?". **Türk Edebiyatı**, 124: 63.
- ERTAYLAN, İ. H. (Nisan 1964). "Bizde Çocuk Şiiri ve Çocuk Şiirleri", **Emekli Öğretmen**, 5, 59: 6.
- GÖKŞEN, Enver Naci. (Şubat 1959). "Çocuk Şiirlerimizin Tarihçesi", **Türk Dili**, 89: 251.
- GÜREL, Zeki. (Haziran 1993). "İbrahim Alaettin Gövsa'nın Çocuk Edebiyatımızdaki Yeri ve Çocuk Şiirleri". **Çağdaş Eğitim**, 8, 89, 28.
- HACIHASANOĞLU, Muzaffer. (Mart Nisan 1980). *Ceyhun Atuf Kansu ve Çocuklar*. **İlgaz**, 222 – 223, 12.
- KANSU, Ceyhun Atuf. (1 Ekim 1943). *Çocuk Şiirleri ve Çocuk Edebiyatı*. **Ülkü**, 49, 16.
- KANSU, Ceyhun Atuf. (1965). *Bağımsızlık Gülü*. Ankara: Toplum Yayınları.
- KANSU, Ceyhun Atuf. (1970). *Buğday Kadın Gül ve Gökyüzü*. Ankara: Gül Yayınevi.
- KANSU, Ceyhun Atuf. (1970). *Sakarya Meydan Savaşı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- KANSU, Ceyhun Atuf. (1991a). *Bir Kasabadan Resimler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- KANSU, Ceyhun Atuf. (1991b). *Güneş Salkımı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- KANSU, Ceyhun Atuf. (1994). *Halk Albümü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

- KANSU, Ceyhun Atuf.(1978). *Tüm Şiirleri - I (Bir Çocuk Bahçesinde, Bağ Bozumu Sofrası, ocuklar Gemisi, Yanık Hava, Haziran Defteri, Yurdumdan)*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- SEZER, Sennur. (Eylül 1999). “Çocuklar İçin Yazmak”. **Öğretmen Dünyası**, 237: 10.
- Türkçe Sözlük** (1988). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- URAL, Orhan. (1979). *Şiirlerde Çocuk*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- YAĞCIOĞLU, Halim. (Ocak 1980). “‘Şermin’ den ‘Kuşayağa’ Çocuk Şiirimiz”. **Varlık**, 868: 10.